

Lovasíjász-hadművészetünk egyetemes jelentősége 896-tól az 1396-os nikápolyi csatáig

Nemzetünk a Kárpát-medencében 1125 esztendővel ezelőtt új világot teremtett Európa történelmében! Lovasíjász-őseink hadművészeti és államszervezői értékára nagy jelentőségű volt 896-ban, Árpád fejedelmünk korában, és ezen alapult Szent István király országa is. E körben a 907. évi pozsonyi diadal egyetemes voltát külön is indokolt hangsúlyozni, hiszen a lóháton született győzelmeink eredményeként teremtettük és védjük meg magyar nemzetünk államát a Kárpát-medencében. Az évezredekén átívelő szkíta-hun-magyar azonosságunkban gyökerező lovasíjász-hadművészetünk egyetemes jelentőségét indokolt felmutatni a 625. évfordulóra való emlékezés révén az 1396. évi nikápolyi csata magyar hősei méltó emlékezete jegyében, mivel a páncélos lovagok által képviselt nyugati hadviselés itt kudarcot vallott. Az ősi magyar csikós- és gulyásvilág életmódján alapult lovasíjász-nemzetünk csatateri győzelemléke, hiszen minden csikósban és gulyásban ott rejlett a vitézség öszszes lehetősége.

I. Lovasíjász-őseink országteremtése 1125 esztendővel ezelőtt

1. Árpád fejedelmünk lovasíjász-világa

Árpád fejedelmünk lovasíjász-világának történelmi megítélése terén a Magyarságkutató Intézetben folyó tudományos műhelyek hatalmas változásokat fognak hozni. Különösen igaz ez az archeogenetikai kutatásokra: ez az a tudományterület, amely a legnagyobb eredményeket fogja elérni abban, hogy visszaálljon a lovasíjász-ősiségünket ismét magas szinten felmutató nemzeti önismeretünk. A köznevelés legalapvetőbb ele-

me, hogy minden magyar tanuló már a történelemtankönyvekből megismerje az ezzel kapcsolatos alapvetéseket. A magyar lovasíjász-haderő történelmi emlékeinek a bemutatása minden nemzedék számára egyszerre feladat és örömforrás is, hiszen olyan értéktár örökösei vagyunk, amely az emberiség közös emlékezetműveltségi kincstárába tartozik. 25 évvel ezelőtt jelent meg az *Őseink nyomában* (Bp., 1996) című könyv Fodor István, valamint az édesapám, Diószegi György (1936–2005) és Legeza László munkájának eredményeként. A szerzőtársak műve kapcsán 1996-ban a következő híradás jelent meg: könyvünkben a „*neves régész-történész professzor és két főiskolai tanár arra vállalkoztak*”, hogy bemutatják a magyarság „*lovascsapatainak nyomát követve*” az „*eleink időben és térben egyaránt hosszú útját az Uráltól a füves pusztaságon át a Kárpát-medencéig*”. A „*földből előkerült régészeti leleteknek*” köszönhetően az „*egykorú írott forrásokból, tudósításokból*” feltárt történelmi örökség bemutatásával „*különleges történelmi útikönyv született*”. E könyvújdontság révén „*megelevenedik előttünk az a több ezer éves folyamat, amelynek során a magyarság*” megteremtette a „*[lovasíjász-] harcosok haditechnikáját, amely oly félelmetes volt a nyugati ellenség előtt*”. (1) Édesapám számára Fodor István kimagasló tudományos eredményei és életútja jelentette a kiindulópontot a történelmi látásmód alapvetéseinek a meghatározásakor. Édesapámtól 19 éves koromban kaptam meg László Gyula *Őstörténetünk* (Bp., 1981) címet viselő könyvét, és mind a mai napig e mű játszott a legmeghatározóbb szerepet a művelődéskutatói látásmódom kialakulásában. Ezen alapokból kiindulva kutatom mind a mai napig a szkíta-hun-magyar azonosságot igazoló lovasíjász-őstörténetünk

emlékeit, vizsgálódásaim során a középkori magyar krónikáink mellett a görög írások a legalapvetőbb források. A lovasíjász-ösiségünket jelentő szkíta-hun-magyar azonosság 2 évszázaddal ezelőtt a legáltalánosabb nemzeti történelmi alapvetésünket jelentette: az akkori tudósaink és tankönyveink ezt képviselték a legmagasabb akadémiai műveltségi szinten. Ezen alapokhoz kell visszatérni a nemzeti nevelést jelentő történelmi tankönyveinknek; és erről indokolt ismeretterjesztő műsorokat, filmeket készíteni. Ezen tudományos és művészeti újratereztetés jegyében fontos hivatkoznom a „kettős honfoglalás” értékvilágát nagyszerűen feltáró és bemutatató László Gyula egyetemes jelentőségű művelődéstörténeti világképének és műveltségéből fakadó történelemszemléletének a jelentőségére is! László Gyula (1910–1998) Széchenyi-díjas magyar régész-történész, képzőművész, egyetemi tanár emberi és tudósi minőségére mutatnak rá a következő mondatai is: *„Nagyon meggondolkoztató ellenben, amit Fodor István fiatal barátom hoz fel a »kettős honfoglalás« ellen. Érveit még bővebben kifejti másutt, tehát a bővebb ellenvetéseket idézem és vizsgálom meg az ellenvélemény teljes tiszteletben tartásával.”* (2) Bízom abban, hogy a szkíta-hun-magyar azonosság terén más álláspontot képviselők is ennek a László Gyula által képviselt eszménynek a talaján állnak. A görög kapcsolatok jegyében utalok arra, hogy László Gyula 1938-ban megkapta a magyarországi görög Hariseion-ösztöndíjat, ezáltal mintegy fél évig volt lehetősége Görögországban tanulmányokat folytatni. Az egyik történeti írásában rögzítette, hogy ő maga is járt *„a bizánci kultúra egyik szent helyén, a »Szent hegyen«, az Áthosz-hegyen”*. *„Feledhetetlen két hetet tölthettem az Áthosz-hegy szerzeteseinek és kolostorainak világában, a XX. századig megőrzött középkori Bizáncban (1938-ban Bartha Dénessel együtt, Hariseion-ösztöndíjjal). [...] Az Áthosz-hegyi szerzetesek jó szívére és szeretetére vall, hogy bár tudták, hogy nem vagyok ortodox, igazi kedvességgel, készséggel fogadtak, s életem végéig boldog leszek, hogy közöttük lehettem.”* (3) Lovasíjász-őseink régészeti leletei és a görög források jelentették a legfontosabb alapokat László Gyula számára a kutatásainak elemzése során.

2. A 907. évi pozsonyi diadal

Közismert és nagyszerű történelmi örökségünk, hogy a 907. évi pozsonyi csatában *„IV. (Gyermek) Lajos keleti frank királynak Pannónia visszafoglalására indult serege”* a *„magyaroktól megsemmisítő vereséget szenved”*: a *„csatában a had vezére, Luitpold herceg, továbbá Theotmár salzburgi érsek, főkancellár is elesik”*. E csatateri *„győzelem után a magyar sereg az Ensig nyomul”*, amely *„ezt követően 955-ig határfolyó”*. Ennek művelődéstörténeti következményeként indokolt utalnom arra is, hogy 908-ban Regino apát a *Világkrónika* című művében *„a magyarokat a szkítákkal azonosítja”*. (1) Világtörténelmi eseményt jelentő magyar lovasíjász-diadal volt tehát a pozsonyi csata! Kelettől Nyugatig mindenki számára nyilvánvalóvá vált a korabeli magyar lovas had és nyílzáporának ereje; és ezzel összefüggésben fontos a *„szkíta”* szónak a Regino általi korabeli rögzítése, hiszen e görög szó akkor már mintegy másfél ezer éve, azaz Hérodotosz óta a lovas íjászt jelentette! Regino apát *Világkrónikája* mellett a korszak legkiemelkedőbb császárának, Bölcs Leónak (886–912) *Taktika* című művére is indokolt hivatkoznom, hiszen ebben igen jelentős részeket szentelt *„a magyarok hadművészetének”* bemutatására. (2) Négyesi Lajos következő sorai kiváló elemzést adnak a magyar lovasíjász-haderő csatateri értékéről: *„Bár a nyugati seregekben is voltak könnyű fegyverzetűek, de ezek rendszerint alulmaradtak a magyar portyázókkal szemben. Így a csata időszakában szinte az egész csatamezőt a magyarok tartották ellenőrzésük alatt. A zárt rendben álló nyugatiak mindenfelé száguldozó lovasíjász csoportokat láttak, és állandó nyílzáport kellett elszenvedniük. Ez a sebesüléseken túl a reménytelenség, körülzártág érzését is gerjesztette, ami a roham megkezdésére sarkallta őket.”* (3) Remek leírás a fenti: a sebes vágatból zúdított nyílzápor mindig is megsemmisítő erővel hatott az ellenségre! Regino apát a *Világkrónikában* kiváló és érzékletes szavakkal emlékezett meg a *„szaru íjakkal”* harcoló magyar lovasokról, akik a csata során csak *„szinlelik a menekülést”*, majd *„kiszáratva menekülésből támadásba mennek át”*. A nyugati katonák ekkor szembesültek azal az érzéssel, amelyet Regino úgy fogalmazott

meg, hogy „amikor már markunkban érezzük a győzelmet, akkor kerülünk a legnagyobb veszélybe”. (4) E körben érdemes szólni a kiváló magyar lovastudás birtoklásán alapuló hátrafelé nyilazás hadászati eredményességének mindenki által érzékelhető jelenségéről is. Köztudott, hogy a nyugati katona íja sokkal erőteljesebb volt, mint az általa üldözött, valójában menekülést színlelő magyar lovas visszacsapó íja. A hatalmas ménesek léte volt a magyar törzsszövetség lovas hadának legfőbb alapja, amelyet az tett katonai minőséggé, hogy remekül szervezett együttműködés létezett a magyar törzsek vezérei között. Jó példa ez utóbbira, hogy Bíborbanszületett Konstantin görög császár 950 körül *A birodalom kormányzása* című művében a magyar haderő kapcsán a következőket emelte ki: a magyar törzseknek „megegyezésük van arra, hogy a folyóknál, bármely részen üt ki a háború, teljes odaadással és buzgalommal együtt harcolnak”. (5) Lovasíjász-nemzetünk művelődéstörténeti jelentőségű fogalmi körében fontos visszatérnem arra, hogy a fentebb már hivatkozott, latin és görög műveltséggel is rendelkező Regino apát a *Világkrónikában* a magyarokat szkítaként említette, minősítette. Jól is tette, hogy így hívta lovasíjász-őseinket, hiszen magyar őstörténetünk kiemelt jelentőségű önmegnevezést jelentő görög műveltségi alapszava a szkíta szó. Lovasíjász-nemzet voltunk okán fontos kiemelni, hogy nem létezett olyan nép, mely a saját nyelvén önmagát szkítának nevezte volna. Amikor a magyarság középkori művelt tudósai a valóságos történelmi gyökerű emlékeztetmíveltség jegyében önön népüket szkítának hívták, és a magyarság származási területét Szkítiának nevezték, akkor e görög műveltségi szót azért használták, hogy más európai népek művelt tudósai számára is nyilvánvaló legyen a magyar származástudat ősi valósága. Ennek az áll a hátterében, hogy egészen a XIX. századig az európai műveltség legjelentősebb képviselői a görög és a latin nyelvtudás fogalmi és szóhasználati keretei között értelmezték és elemezték a múltat. A görög szkíta szó egy műveltségi fogalom, melyet legelsőként (Hérodotosz óta, azaz immár két és fél ezer éve) a görögök használtak egy meghatározott életmódot képviselő népesség megjelölésére. Ez a „szkíta” életmód a lovasíjász-műveltségi körre

vonatkozik a görögök szóhasználatában: a szkíta szó valójában íjlesztő értelmű. Ez azt is jelenti, hogy aki nem göröggként a szkíta fogalmat használta, az valójában művelt ember volt. A magyar műveltségi körben a szkíta fogalom azért honosodott meg, mert középkori magyar tudósköreink a diplomáciai és műveltségi kapcsolatrendszeikben szintén e görög szót használták magyar őseink lovasíjász-életmódjára utalva. Európa történelmében egy olyan nemzet van, melynek történelmében a legmagasabb szintű íjásztudás és különösen a lovasíjász-műveltség évezredek óta jelen volt: a középkori nyugati népeknek „*A magyarok nyilaitól ments meg Uram minket!*” szólása ennek máig ható emléke! A pozsonyi diadal kapcsán arra is fontos utalnom, hogy még 6 évszázaddal később, azaz Mátyás királyunk reneszánsz világában is közismert volt magyar lovas íjászaink pozsonyi diadalának hadtörténeti jelentősége az európai tudósok körében. Évszázadokon átívelő jelentősége okán igen fontos Veszprémy László következő értékelése a pozsonyi csatáról: „*Közép-Európának e vidéke éppen a magyar előrenyomulásnak köszönheti, hogy belépett az írott források világába: nem véletlen, hogy Bécs és Pozsony első említése is a magyar hadjáratokhoz kapcsolódik. [...] Teljesen indokolt, ha a pozsonyi csatának mind a magyar, mind az egész közép-európai térség sorsának alakulásában meghatározó történeti jelentőséget tulajdonítunk. Egyértelmű, hogy a magyar honfoglalás sikeressége függött az ütközet kimenetelétől, sőt vannak, akik egyenesen a magyar honfoglalás lezárulását kötik az eseményhez.*” (6) Lóháton született győzelmeink eredményeként teremtettük meg magyar államunkat a Kárpát-medencében! Az ezt követő 6 évszázadon át a lovasíjász-hadművészetünk révén tudtuk megvédeni hazánkat a külső ellenséges támadásoktól.

II. A székely lovasíjász-haderő diadala a Kárpátokon túli magyar gyepűvidéken 1345-ben

A XIV. században a Lackfiak a legkiemelkedőbb magyar hadvezérek közé tartoztak. E család tagjai számos jelentős tisztséget betöltöttek (pl. nádor, erdélyi vajda, székely ispán, országbí-

ró). Hét évtizeden keresztül, 1326–1395 között a királyi udvarban a Lackfi család tagjai töltötték be a főlovászmesteri tisztséget. Magyar lovasíjász-haderőnk alapját képezte a királyi ménes kiválósága, annak minőségéért volt felelős a mindenkori főlovászmester, aki a zászlósúruk kiemelt jelentőségű hatalmi körébe tartozott. A Lackfi család tagjai kimagasló csatatéri diadalok hadvezérei voltak, melynek alapját a magyar lovasíjász-hadművészeti értéktár jelentette. E tárgykör kapcsán fontos arra a csatára emlékezni, melyben Lackfi András (?–1359) a székely lovasíjász-haderővel hatalmas diadalt aratott a Kárpátokon túli magyar gyepűvidéken 1345-ben! E magyar győzelem előzményeként Küküllei János a *Nagy Lajos krónikája* című művének 6. fejezetében a következőket rögzítette: „a tatároknak Magyarországra ellen dühöngő népei az erdélyi rész határait és a székelyeket gyakorta megtámadták, a király Lackfi András erdélyi vajdát, a serény és harcias férfiút a székelyekkel, a nemesekkel és erős hadinéppel e tatárok ellen küldte.” (1) „1345-ben, Lackfi András székely ispán vezetésével jelentős székely had lépte át a Kárpátokat, s a saját földjükön megtámadva, legyőzte a tatárokat.” (2) Az „1345-ös események idején Lackfi András székely, brassói, besztercei és medgyesi ispán volt”. (3) A magyar hadtörténet kiemelkedő öröksége, hogy a „székelyekből álló sereg” 1345-ben „Lackfi András székely ispán vezetésével Moldvában fényes győzelmet arat a tatárok felett”. (4) E csatatéri diadal eredménye lett az is, hogy a „következő években a székelyek sikerrel megismételték a támadást”. (5) E győzelmek révén a „magyar befolyási övezet keleten a Dnyeszter folyóig kitolódott”. E győzelmek az Arany Horda, azaz a „tatárok kiszorulását vont maga után az Al-Duna és Dnyeszter közötti területről”, és ekként „a Magyar Királyság közvetlen tatár veszélyeztetettsége megszűnt”. (6) Magyarország honvédelme terén ennek az 1345-ös diadalnak a távlati eredményei különleges értékkel bírtak, hiszen másfél évtizeddel később a török hatalom végleg megvetette a lábát a Balkánon akkor, amikor elfoglalta Drinápolyt. E győzelem jelentőségét érdemes a XIII–XV. századi összefüggések mentén is elemezni, hiszen II. András királyunk korától a Hunyadiak századáig a Kárpátokon túli gyepűvidékeink lovasíjász-magyar-

sága jelentette a honvédelem főerejét! E körben fontos utalni arra, hogy 1345-ben a magyar király, „I. (Nagy) Lajos újra megszervezi Dél-Moldvában a tatárjárásakor elpusztult milkói római katolikus püspökséget”. (7) A „milkói püspökség befolyása kiterjedt” a moldvai és a „havaselvi magyarságra is, mely vitalitás szempontjából semmivel sem maradt a moldvai magyarság mögött”. „Moldva és Havaselve között népi összetétel szempontjából nem állott fenn lényeges különbség”. A „Kárpátok külső lejtőin” élő magyarság „a gyepűk előretolt őrségét alkotta”. (8) A XIV. századi magyar–görög kapcsolatok köréből fontos adalék a következő: Az 1359-ben megalapított „havaselvi, másként ungro-vlahiai érsekséget, 1374-ben pedig a moldvai érsekséget” illetően elemzendő történelmi emlék, hogy a „havaselvi metropolita felhatalmazást kapott arra, hogy a Kárpátokon innen, tehát Erdélyben és a Temesközön joghatóságot gyakoroljon”, tehát „szentelhetett és küldhetett ide görögkeleti papokat”. „1391-ben a Drágfiak ősei a máramarosmegyei Körtvélyesen görögkeleti monostort alapítottak s annak apátját a konstantinápolyi pátriárka nagy joghatósággal ruházta fel. A Drágfiak birtokain, Szilágy-, Szatmár-, Ugocsa-, Bereg-, Máramaros- és Szolnok-Doboka megyék területén lakó görög-keletieket mind joghatósága alá rendelte. Hatalmat adott nekik templomok szentelésére, a vallási perekben való bíráskodásra és felszólította a szomszédos püspököket és metropolitákat, hogy a szoros értelemben vett püspöki teendőikben a körtvélyesi apátnak (igumen-nek) legyenek segítségére.” (9) A „Havaselvén letelepedett magyarság száma igen jelentős volt”, hiszen az „egyházi téren elért eredmények tekintélyes létszámú magyar jelenlétét is bizonyítják”. A „Havaselvét megalapító legendás” Fekete Vajda kapcsán fontos az „a hagyomány, mely úgy tudja, hogy a vajda felesége szép templomot építtetett az országban élő katolikusok számára”. Ezen alapvetésre tekintettel a „pásztorvajda” térség és az „ungrovlahiai” megnevezések fontos és elemzendő tárgykört jelentenek. (10) Ezen tudományos megállapítások kapcsán indokolt a fentebb említett Fekete Vajda történelmi jelentőségére is utalni. Havasalföld első vajdája egy „fekete vajda volt, aki magyar nemzetből származott”. (11) Évszázadokon átívelő tudást jelentett ez, hiszen „Giacomo Pi-

etro di Luccari (1551-1615) raguzai történetíró 1605-ben a fekete vajdát „magyar nemzetiségű” személyiségként rögzítette; aki „1310-ben vette birtokba Havasalföldnek” egy részét, és e „fekete vajda” temetésére Argesben került sor. A görög származású Paisziosz Ligaridisz (1610–1678) gázai görögkeleti metropolita szerint a fekete vajda a „magyar király gyermeke” volt, és „Panóniából kivándorolva” ő alapította meg az „országot és a fővárost” Hosszúmezőnél; e magyar hős neve „Vlach” volt, és a magyar király gyermekeként született. (12) A görög vlahosz szóból latinizálódott megnevezés magyar pásztorjogi jelentőségére az alábbiakban majd még kitérek!

III. Görög császár Budán, Nagy Lajos király udvarában (1366)

Nagy Lajos király negyven esztendőn át (1342–1382) tartó uralmának kimagasló minőségét már az is jól mutatja, hogy azonnal fellépett a súlyos jogsértések ellen: augusztus 11-én meghozott első rendeletével kötelezte az ország összes vármegyéjét, hogy tartsanak gyűléseket, és minden hatalmával visszaélő, rabló és tolvaj ellen haladéktalanul lépjenek föl. 1342-ben teljes hatalmat szerzett a Macsói bánság területe felett. A Kárpátokon túli régi magyar gyepűtérségek határvédelmi erejét folyamatosan meg kellett erősíteni. E tárgykörben fontos rögzíteni, hogy igen „komoly hadjárat volt a tatárok ellen 1345-ben”, amit „Lackfi András székely ispán vezetett székely harcossai élén”. (1) A csatateri győzelmeket diplomáciai értékkel is kell tenni, melyre kiváló példa, hogy 1366-ban a görög császár Budán járt Nagy Lajos király udvarában. Az 1366. évi magyar–görög diplomáciai kapcsolatrendszer jegyében az alábbi adalékot érdemes kiemelni. Baán István ezt rögzítette: többek szerint a fenti magyar–görög diplomáciai történések kapcsán az volt a legfontosabb eredmény, hogy „a bizánci uralkodó helyeselte a magyar király szándékát, hogy a »sem görög, sem római« keresztelési formákat követő eretnekeket (újra) megkereszteljék”. (2) Nagy Lajos király fenti döntései a kereszténység védelme érdekében a keresztény egység megteremtését célozták: ennek legfontosabb bizonyítéka, hogy a görög császárral Bu-

dán történt ünnepélyes találkozása az uniós törekvéseket szolgálta: ennek keretében mindkét uralkodó fel is lépett a szakadárak ellen a maga országában. Baán István azt is kiemelte, hogy ugyan 1054 óta „a görög és a latin egyház között szakadás volt”, ám mégis elismerték „egymás keresztiségét”. A tárgyalások végeztével a magyar király a görög császárt a Vidini bánságig kísérte. (3) A görögség a XIV. század közepétől folyamatosan a végóra fenyegetettségében élt. (4) Egyedül Magyarország járt el a görögök megmentése érdekében! 1359-ben a konstantinápolyi pátriárka Oungrovlachia érsekévé szentelte Hiakinthoszt: a havasalföldi kolostorokból ekkoriban keleti papok kerültek magyar földre, és talán szerepük lehetett a pár évvel későbbi magyar–görög diplomáciai eseményekben. „1366-ban V. Ioannész Palaiologosz császár Budára jött, hogy I. (Nagy) Lajos királytól keresztes hadjárat formájában kérjen segítséget Bizánc részére az oszmán-törökök ellen.” (5) V. Ioannész görög császár 1366. évi (diplomáciailag nyilván jól előkészített) budai útjára azért került sor, hogy a magyar király segítségével „eszközölje ki az uniót és a Nyugat segítségét a török ellen”. A görög császárt Laczkfi Dénes erdélyi vajda kísérte Nagy Lajos udvarába. Megérkezése után megindultak a budai várban a tárgyalások. 1366 tavaszán mind a két uralkodó követeket küldött a pápához, a követek csak július vége felé tértek vissza Avignonból. A görög császár a fél esztendőnél is hosszabb magyarországi látogatása és budavári tárgyalásai során Nagy Lajos király saját palotájában nyert elhelyezést. (6) A tárgyalások lezárását követően Nagy Lajos király maga kísérte el vendégét a Vidini (Bodonyi) bánságig. A Bodonyi bánság, jelesül Bodony (Vidin) városa és környéke a XIV. századi magyar világban a székely Bod/Both/Bud/But nemzetség központi területe lehetett: innen eredhetett e település magyar neve. Bodony XIV. századi magyarságának története Magyarpásztorföld (Oungrovlachia) térségének magyar–görög kapcsolatrendszerével összefüggésben külön is kutatandó kérdéskör. A Magyar Katolikus Lexikon is rögzíti azt, hogy Árgyas (Árgyasudvarhely, Argas, Argen) egykori püspökség volt Havasalföldön: 1330-ban Károly Róbert alapította vagy állította helyre. Árgyasban Nagy Lajos király az egykori milkói püspökség

területét is az árgyasi püspökségre bízta. Havasalföld (Oungrovlachia, Magyarpásztorföld) hatalmi központjának számított Árgyasudvarhely a XIV. század közepén. E tárgykör kapcsán fontos, hogy a görög vlachosz szó pásztort jelent. E görög szóból ered a csak a magyar jogrendben létező „*ius valachicum*”, azaz a pásztorjog, és az ebbéli életmódot kifejező oláh szó is. A XIV. századi Havasalföld görög neve Oungrovlachia, amely Magyarpásztorföld jelentéssel bír: ez volt a Kárpátokon túli magyar lovasíjász-nemzetségek nagy szabadságban élő nagyállattartó pásztorvilága, melynek legszervezettebb határvédelmi katonai erejét a havasalföldi Székely megye biztosította. A XIV. századi Havasalföld (Argyas) magyar alapítású püspöksége szintén alapvetést jelent a magyar Hunyadi ősök székely eredete terén. A fenti adalékok arra mutatnak, hogy Hunyadi János édesapja a havasalföldi székely Örlóc nem Bod/Both/Buth ágából származó Buth-i Vajk volt. A „*Buthi Valachi filius*” azt jelenti, hogy édesapja, Buth-i Vajk magyarsága a görög műveltségi szókincs, fogalmi világa jegyében értelmezendő. 1851-ben gróf Teleki József akadémiai elnök írt arról, hogy a tudós Zágoni Aranka György (1737–1817) volt „*Hunyadi erdélyi magyar nemes származásának legtüzesebb védője*”: álláspontja szerint a „*Hunyadi Székely nemzetség azon székelyektől veszi eredetét, kiket István király Arad vezérlése alatt Hunyad vármegyébe szállíttatott a határok őrzése végett*”. (7) A magyar Hunyadi nemzetség székely eredetének tárgykörében indokolt kiemelten hangsúlyozni, hogy négy nemzedékük vitézi hősiessége kimagasló értéket képvisel a keresztény Európa megvédésének egyetemes jelentőségű történeti értéktárában! A Hunyadi-film történelmi jelentősége abban áll, hogy Buthi Vajk, Hunyadi János, Mátyás király és Corvin János csatateri hősiességének bemutatása által az „*Archiregnum Hungaricum*” egyetemes értékeket felmutató hadtörténeti, diplomáciatörténeti és hatalmas művelődéstörténeti emlékei is végre közismertté lesznek a XV. századi Európa keresztény reneszánszának tükrében! Kárpát-medencei nemzeti értéktáraink tárgykörében rendkívül fontos a Hunyadi-film által bemutatni a XI–XV. századi „*Archiregnum Hungaricum*” határvédelmi rendszerét, különös tekintettel a Kárpátokon túli ősi magyar

lovasíjász-gyepűvidék katonai és jogrendi világára. A középkori Magyarország jogállami minősége Szent István király korától a Hunyadiak századáig Európa legmagasabb szintű törvényi világát jelentette. Ezen magyar alkotmányos jogrend évszázadokon átívelő jelentősége mutatkozik meg abban is, hogy a XV. századig megteremtett magyar joggyakorlat emlékei megőrződtek Werbőczy István *Hármaskönyv* című joggyűjteményében, amely 1514-től egészen 1848-ig meghatározta a magyar nemzeti lét törvényi kereteit. A Hunyadi-filmben rendkívül fontos bemutatni a XIV–XV. századi Erdély és Székelyföld nemzeti értéktárait, ami a magyar Hunyadi nemzetség székely eredetének a tárgykörében a korabeli lovasíjász-huszáraink határvédelmi jelentőségét is végre nemzetközi szinten tenné ismertté. Különösen fontos célkitűzés ez a Kárpátokon túli magyar lovasíjász-gyepűvidék világának a bemutatása kapcsán, hiszen Erdély, Székelyföld és Havasalföld történelmi elemzése során a magyar államhatalmi, katonai és jogrendi alapvetések jelentik a legfontosabb értelmezési keretet. Magyar Szent Koronánk középkori törvénykezési világának számos emlékét indokolt a korrajz méltó ismertetése céljából a filmben bemutatni, hiszen a nemzeti hadszervezési elveinknek és a nagyállattartó lovasíjász-magyarság pásztorjogának („*ius valachicum*”) együttes bemutatása Erdély, Székelyföld és Havasalföld jogrendi világára is végre méltó módon világítana rá. Méneseink és gulyáink nagy szabadságban élő magyar lovasíjász-pásztorvilágának csikósai és gulyásai jelentették a legfőbb erejét a XIV–XV. századi nemzeti hadszervezésünknek, hiszen a lovasíjász-hadművészetünk alapja a kiváló lóállományunk volt. A XI–XV. századi „*Archiregnum Hungaricum*” törvénykezésében a magyar pásztorjog („*ius valachicum*”) mindvégig a központi elemét jelentette a királyi döntések meghozatalakor. E tárgykörben rendkívül fontos rámutatni arra, hogy a nemzeti határaink védelmében jeles hadművészeti értéktárat teremtő székely világ körében rendkívüli tiszteletben álló Szent László király törvénykezésében a határvidékeinken élő lovasíjász-pásztorvilágunk oltalma igen magas jogrendi szinten valósult meg. Szent László törvénye szerint kizárólag királyi engedély birtokában lehetett lovat vinni kereskedés céljából „a

végekbe”, és e jogi alapvetés megsértőjétől a lovát végérvényesen elvették, és a jogsértőt börtönbe zárták. Szent László király törvénye így szól: „A végek ispánjai, ha megengedik, hogy valaki a király engedelmé nélkül áruljon lovat vagy ökröt e haza határán túl, akkor fosztassanak meg az ispáni tisztségüktől.” Szent László király törvénye rendelkezett a határőrök eljárásáról is: „a végbeli katonák, akiket közönségesen öröknek neveznek, ha az ispán tudtán kívül művelnek valami efféle dolgot, ha szegények, veszítsék el szabadságukat”; és az előljáróik (parancsnokaik) a vétkességük bizonyítása esetén pedig teljes vagyonekbezáras alá estek. Szent László király törvénye a más országokból érkező kereskedőkről is rendelkezett: „Ha más ország tájáról jövevény ember érkezik a végekbe lovat venni, vagy egyéb áruval való kereskedés okáért, menjen azon végbeli ispán követével a király eleibe, és vásároljon a király engedelméből, amit és amennyit engedni fog neki, a király poroszloja előtt.” Könyves Kálmán király törvénykezése is szól „azon lakosok büntetéséről, akik magyar lovakkal idegenbe kereskednek”, eszerint „Magyarországon lakó ember senki ne merjen” a „végekben magyar lóval kereskedni”. Magyar Szent Koronánk középkori törvénykezési világában rendkívül fontos volt a határvidék gyeputérségeiben élő magyar lovasíjász-világunk védelme a pásztorjog („*ius valachicum*”) királyi szabályozása által. A fenti törvényi hivatkozások a tiltás jegyében születtek meg azok irányába, akik más területekről, az ország belsejéből érkeztek a magyar határvidékre kereskedni. A hivatkozott tiltási törvényhelyek alapján igen fontos a középkori magyar jogrendünk felhatalmazási gyakorlatát is meglátni, hiszen a király engedélye révén már mód nyílt a lókereskedelmi tevékenység folytatására. Ezen engedélyezési gyakorlat vált intézményszerűvé a XII–XIII. századok során, amire tekintettel indokolt kiemelten rögzíteni, hogy az ősiségünkön alapuló királyi törvénykezési gyakorlatból kifejlődött pásztorjog („*ius valachicum*”) a határvédelmet ellátó magyar lovasíjász-pásztorvilág életmódbeli, megélhetési és kereskedelmi érdekeinek védelme céljából született meg. E magyar jogrendi minőségből született meg Havasalföld latinizálódott megnevezése: Vlachia (magyarul Pásztorföld). E tárgykörben egyrészt

a Kárpátokon átnyúló, másrészt az ezzel összefüggésben álló magyar távolsági kereskedelmi tevékenységet is indokolt meglátni. Ezen középkori nemzeti jogrendi alapvetéseink mentén indokolt a magyar Hunyadi nemzetség székely eredetének a tárgykörében Erdély, Székelyföld és Havasalföld kapcsolatrendszerének történelmi elemzésének a XI–XIV. századra vonatkozó értelmezési kereteit meghatározni. Remek lehetőséget jelent a Hunyadi-film annak az évszázadokon átívelő kapcsolatrendszernek a bemutatására, amely a fenti királyi törvénykezési hivatkozások XI–XII. századi történelmi hátterének a tekintetében a legfontosabb. Szent István király korától III. (Görög) Béla király korszakáig 2 évszázadon át magyar–görög határ létezett a Kárpátokon túli területeken, azaz a határvédelmet jelentő végeken. A keresztény egység örök eszménye jelentőségének tárgykörében egyetemes értéket jelent, hogy egy évezreddel ezelőtt Szent István király megnyitotta a Magyarországon átvezető Szentföldre irányuló zarándokutat, amely a Duna menti ősi hadiút mentén a Kárpátokon túli térségeken át a Fekete-tengerig, majd Konstantinápolyon át vezetett a kereszténység szülőhelyére. E szentföldi zarándokút vonal egyben műveltségi és kereskedelmi kapcsolatokat is jelentett. A XI–XII. századi magyar–görög határ térségeiben élő magyar lovasíjász-pásztorvilág életmódbeli, megélhetési és kereskedelmi érdekei fejeződtek ki a magyar pásztorjog („*ius valachicum*”) királyi szabályozása révén: a jogosultjának a kiváltságos helyzete a latinizálódott „*valachus*” szóban fejeződött ki. A királyi engedély birtokában pásztorjoggal felruházott személy volt a XI–XII. századi „*valachus*”, aki a korabeli magyar–görög határvidék gyeputérségeiben ménessel bíró, lókereskedelmet folytató és határvédelmet ellátó lovasíjászunk volt, akinek védelme érdekében születtek meg a fenti királyi rendelkezések tiltó szabályai a máshonnan „a végekbe” érkezők ellenében. A királyi engedély valójában kiváltságot jelentett a pásztorjoggal („*ius valachicum*”) felruházott határvidéki magyar lovas íjász számára, az aztán mintegy öröklődő lókereskedelmi jogi kiváltsággként nemzedékről nemzedékre szállt, és nemzetségi szervezőerőt is jelentett. A középkori határvidéki lókereskedelmi „*valachus*”-kiváltság jelen volt az Erdélyi Fejedelemség

XVI–XVII. századi világában is, hiszen ez a magyar nemzeti önmeghatározást fejezte ki, amire kiváló példa a művelődéstörténetünk egyetemes jelentőségű személyisége, Károni János. A XI–XII. századi történések elemzésekor indokolt hangsúlyozni, hogy a kiváltságot jelentő pásztorjog („*ius valachicum*”) kizárólag a magyar jogrendben született meg, és vált évszázadokon át ható erővé; ami természetes módon adódik a kiváló ménesekkel rendelkező lovas nemzet mivoltunkból és lovasíjász-hadművészetünkéből. E XI–XII. századi lókereskedelmi kiváltsággal felruházott határvidéki magyar lovasíjász-világ egyetemes szinten is jelen volt Európa műveltségi világképében, hiszen a korabeli magyar–görög határ léte közismert volt a Kárpátokon túli területeken. A kiváltságot jelentő pásztorjog („*ius valachicum*”) történelmi jelentőségét a magyar kenézség világaival együtt indokolt értelmezni, e jog az ősi nemzeti társadalmunk életmódbeli és bíráskodási szabályozásával, valamint a hadrendi irányításával összefüggő szervezőerőt jelentett a Kárpátok gyepűvidékein. A magyar–görög kapcsolatok jegyében indokolt arra utalni, hogy a több kenézséget egységes szervezési elvek mentén irányító igazgatási rendszer kizárólag Erdély és Thesszália hatalmi világában honosodott meg. Anonymus krónikájának elemzésekor a legfőbb értelmezési keretet a magyar lovasíjász-pásztorvilág korabeli lókereskedelmét szabályozó és kiváltságot jelentő pásztorjog („*ius valachicum*”) történelmi jelentősége, valamint a korabeli görög kapcsolatrendszer emlékei alapján indokolt meghatározni. Havasalföld megnevezése Konstantinápoly világában Oungrovlachia volt, amely Magyarpásztorföldet jelent: ebben fejeződött ki az „*Archiregnum Hungaricum*” Kárpátokon túli hatalmi és jogrendi jelenléte, valamint ezen gyepűvidékünk magyar lovasíjász-határvédelmi jelentősége. A görög vlachosz szó pásztort jelent, és ez latinizálódott Vlachia megnevezésként, ami már önmagában is rámutat a görög műveltségi alapvetések kiemelt jelentőségére a XIV–XV. századi magyar nemzeti történelmünk egyetemes volta felmutatásának a tárgykörében! A katonai erőként együttműködni tudó lovasíjász-csikósvilágot kell látnunk minden korabeli győzelmünk háttérében! Lovas íjászaink középkori csatateri győzelmei okán fontos tehát

kiemelten hangsúlyozni, hogy ez a magyar lovasminőség sokkal többet jelentett, mint sok jó íjászt lóra ültetni és jól lovagolni. A minőségi lóállomány megteremtése is komoly szakértelem, odaadás és lószertet révén valósulhatott meg: nemzedékek során átadott olyan hatalmas tudásról van szó, mely a korabeli magyar csikósvilág hétköznapi életmódjában gyökeredzett. A magyar lovas íjász a ménesek és gulyák pásztorvilágából nőtt ki, gyermekkorától kezdve lóháton létezett, és ekként sajátította el minden tudását, beleértve az íjászatot is.

IV. Az 1396-os nikápolyi csata egyetemes jelentősége

A magyar lovasíjász-hadművészetünk egyetemes jelentőséget képviselt a XIV. századi keresztény Európa megvédésekor, amire tekintettel érdemes azon évtizedek harcait felvázolni, melyekben Magyarország hősi módon állt helyt egészen az 1396-os nikápolyi csatáig. E 625 évvel ezelőtt zajló hatalmas küzdelem kapcsán indokolt hangsúlyozni, hogy a korabeli magyarság legfőbb célja a török hódítás megállítására volt. A fentebb már hivatkozott 1345-ös magyar csatateri diadal utáni évtizedekben új helyzet állt elő, hiszen nem sokkal később a török hatalom lett a főhatalom a Balkánon. Az „*oszmánok 1354-ben vetették meg a lábukat a Gallipoli-félszigeten*”. „*Fél évszázad sem kellett ahhoz, hogy a Balkán-félsziget egyik jelentős, egykoron erős államát, Bulgáriát meghódítsák, s bulgáriai uralmukra támaszkodva Szerbiát, Makedóniát, Albániát és Boszniát is elfoglalják.*” (1) „*1361-ben I. Murad elfoglalja Drinápolyt és evvel a törökök lábukat megvetik a Balkán félszigeten*”, aminek következtében „*1366-ban már komolyan foglalkozik Lajos király a törököknek Európából való kiűzése eszméjével*”. (2) Valójában két nikápolyi csata is nagy fontossággal bírt a XIV. században, az elsőre 1366-ban került sor. Nagy Lajos király magyar seregének az „*1366-ban a Balkánon megjelent oszmán–török hadak ellen Nikápolynál győztesen megvívott*” csatája hatalmas jelentőségű volt. (3) A nemzetközi összefüggések okán érdemes arra is utalni, hogy a Kárpátokon túli magyar térségek helyzete 1371-től kezdve ismét erősen

romlott, mivel ezen esztendőben a törököktől a szerbek hatalmas vereséget szenvedtek a Marica folyónál, amit 1389-ben Rigómező követett. Ezen török győzelmek után Zsigmond magyar király nagyhatalmi diplomáciai törekvéseinek a legfőbb célja az volt, hogy Európa keresztény lovagjainak egyesített hadereje nézzen szembe a török fegyverekkel, hiszen sorsközösség állt fenn a keresztény egység eszménye jegyében! „1394-ben a török már ismét előre nyomult”, és birtokba vette „Nikápolyt, Sumlát, Bodont és Szilisztriát”. (4) Ekkor is a Kárpátokon túli gyepevidékeink lovasíjász-magyarsága jelentette a határvédelem legfőbb erejét. A székely haderő jelentőségére mutatnak rá a következő adalékok. „1394 ősztén Zsigmond király indíttatva érezte magát hadat vezetni István moldvai vajda ellen, aki a lengyel fennhatósághoz pártolt, s országát Erdély felől elzárta és megerősítette. [...] A király a székelyek ispánját, Kanizsai Istvánt előre küldötte bandériumával s a székely fölkelő hadakkal, hogy utat nyissanak a hegyi torlaszokon át.” A „székelyek behatoltak Moldvába, ütközeteket vívtak”, és „biztosították a király bevonulását”. „A magyar és székely seregek kevés pihenés után megindultak Havasalföldre”, és Zsigmond „király tavasszal Budáról maga is oda sietett”. „Kíséretében volt a székelyek ispánja, Kanizsai István, aki Kis-Nikápoly ostrománál a törököktől sebet kapott székelyei élén.” (5) A székely lovasíjász-haderő történeti értéktárát is indokolt felmutatni nemzetközi szinten is, hiszen e magyar nemzetrész a legjelentősebb közösségi erőt jelentette a keresztény Európa megvédésében. A nikápolyi csata a Kárpátokon túli lovasíjász-határvédő magyarság történeti világának kapcsán olyan elemzendő tárgykört jelent, melyet az évszázadokon átívelő összefüggések jegyében indokolt elvégezni! Jó példa erre Moldva, hiszen a Fekete-tengerig terjedő déli részét jelentő Besszarábia és ennek a Duna bal partján lévő Kilia városa „felváltva magyar-lengyel uralom alatt” állt „1387-től 1513-ig”. (6) „Bajezid szultán Bulgáriát teljesen alávetvén, az 1394-ik év folyamán a Duna mellékén Bodont, Nikápolyt és Szilisztriát is elfoglalta”, amire tekintettel Zsigmond király „Kanizsai Miklós tárnokmestert, a jeles diplomatát, körútra küldé Németországba, Franciaországba, Burgundba és Olaszországba, hogy a török ellen a nyugati

hatalmak segítségét is megnyerje”. A „nikápolyi hadjárat 1396-ban” azért indulhatott meg, mert „Kanizsai Miklós tárnokmester fáradozása nem volt hiábavaló; kivált Franciaország karolta fel a török elleni háború eszméjét”, és „vezéréül a burgundi herceg fia Nevers János gróf jelöltetett ki”. A legfontosabb eredményt azzal érte el Zsigmond király, hogy „Bajezid szultán, mihelyt a keresztény seregnek a Dunához való megérkezéséről hírt vett, Konstantinápoly ostromával azonnal felhagyott”. A francia lovagok a csata előtti napon, „27-én kijelentették, hogy az első összecsapás dicsőségét maguknak követelik”, pedig „figyelmeztette őket Zsigmond, hogy az első támadásra” a „könnyű lovasság való”, így a keresztény haderő 1396. „szeptember 28-án reggel előleges megállapodás és egységes terv nélkül” vette fel a harcot Nikápolynál. (7) A magyar lovasíjász-hadművészet a lőfegyverek koráig, a XVI. századig a legeredményesebb csatatéri harcászati értéktárat képviselte, de a nyugati páncélos lovagi harcmódor ezt nem ismerte fel, és a súlyos vereség be is következett. „Húszezer keresztény hős holtteste borította a nikápolyi csatateret” 1396-ban. A keresztény haderő keresztény vereségét követően „az oszmán hadsereg pedig gyilkolva, tűzzel-vassal pusztítva, fölhatolt egész a Dráváig”. A magyar király, „Zsigmond hajón menekült Konstantinápolyig”. (8) Igen fontos rámutatni arra, hogy a XIV. századi „Archiregnum Hungaricum” hatalmi ereje és lovasíjász-hadművészete a kor Európájában felülmúlta a lovagi hadviselést! A magyar egyház-, állam- és jogrendszer a Kárpátokon túli határterületeken a legmagasabb minőséget képviselő civilizációs tényezőként volt biztonságot teremtő erő, melynek alapja a magyar lovasíjász-hadművészet volt. Ezen alapvetések mentén szükséges felismerni az 1366. és 1396. évi nikápolyi csaták egyetemes jelentőségét a keresztény Európa megvédésében! A XIV. századi határvédelem legfőbb erejét a Kárpátok mindkét oldalán megteremtett magyar állami, egyházi és katonai rendszerek együttese biztosította, melyben a legfontosabb Havasalföld magyar alapítású püspökségének és Székely megyéjének lovasíjász-határvédelmi jelentőségét felmutatni. E körben indokolt a magyar Hunyadi nemzetség székely eredetének a történelmi hátterére vonatkozó kutatási szempontrendszeret

is meghatározni, hiszen Hunyadi János édesapja Havasalföldről származott. Indokolt arra is utalni, hogy az 1396-os nikápolyi csata utáni korszakban Zsigmond király udvari vitéze volt Hunyadi János édesapja! A kiváló székely tudós, Ponori Thewrewk József (1793–1870) tanító, királyi táblai jegyző, ügyvéd, író, régiséggyűjtő és nyelvújító a következőket rögzítette 1825-ben: Hunyadi János édesapja, „*Buthi Vojk Hunyadi Nemes Magyar*” kapcsán fontos megemlíteni a magyar lovagkirályunknak, „*Nagy Lajosunknak 1378-ban*

kelt diplomáját, melyben Székely Vojkról, mint Hunyadon Birtokosról emlékezett”, és leginkább azt kell hangsúlyozni, hogy „*Hunyadi Székelyünk tiszta származását*” igazolják a valós történelmi emlékek. (9) Ezen emlékezetműveltségi alapvetéseket indokolt az ifjúság tudását és hazafias nevelését szolgáló tankönyveinkben is rögzíteni, hiszen a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetű volt, és hatalmas történelmi személyiségeik egyetemes szinten képviselték a hazaszereket eszményét!

Források: I. Lovasjász-őseink országteremtése 1125 esztendővel ezelőtt. 1. Árpád fejedelmünk lovasjász-világa. (1) Köznevelés. 52. évfolyam. 35. szám. 1996. november 8. 12. o.; (2) László Gyula: A „kettős honfoglalás”. Bp., 1978. 108. o.; (3) László Gyula: Őseinkről. Bp., 1990. 192., 193. o.; **2. A 907. évi pozsonyi diadal.** (1) Magyarország történelmi kronológiája. I. kötet. A kezdetektől 1526-ig. Főszerkesztő Benda Kálmán. Bp., 1981. 320., 325., 326., 327., 328. o.; (2) Zólyomi Zsolt: Magyar harcmodor az Árpád-korban bizánci források alapján. In: Hadmérnök. VI. évfolyam 1. szám – 2011. március. 322. o.; (3) Négyesi Lajos: A magyar hadművészet a 907. évi pozsonyi csata idején. In: Egy elfeledett diadal. A 907. évi pozsonyi csata. Bp., 2008. 172. o.; (4) Veszprémy László: Aventinus híradása a magyarok 907. évi győzelméről. Csata Pozsonynál. In: Történelmi Szemle. XLX. 2007. 1. szám. 7. o.; (5) Kristó Gyula: A honfoglalás korának írott forrásai. Szeged, 1995. 130. o.; (6) Veszprémy László: Aventinus híradása a magyarok 907. évi győzelméről. Csata Pozsonynál. In: Történelmi Szemle. 2007. 1. szám. 11., 12. o. **II. A székely lovasjász-haderő diadala a Kárpátokon túli magyar gyepűvidéken 1345-ben.** (1) Vásáry István: Nagy Lajos tatár hadjáratai. In: Studia Caroliensia. 2006. 3–4. szám. 19. o.; (2) B. Szabó János: Vázlat egy ellenségkép történetéről I. A tatárok emlékezete Erdélyben. 1241–1621. In: Aetas. 1995. 1–2. szám. 11. o.; (3) Vásáry István: Nagy Lajos tatár hadjáratai. In: Studia Caroliensia. 2006. 3–4. szám. 20. o.; (4) Mezey József László: HONISMERET évfordulónaptára, 1995. In: Honismertet. 1994. 5. szám. 87. o.; (5) B. Szabó János: Vázlat egy ellenségkép történetéről I. A tatárok emlékezete Erdélyben. 1241–1621. In: Aetas. 1995. 1–2. szám. 11. o.; (6) Vásáry István: Nagy Lajos tatár hadjáratai. In: Studia Caroliensia. 2006. 3–4. szám. 19., 27. o.; (7) Mezey József László: HONISMERET évfordulónaptára, 1995. In: Honismertet. 1994. 5. szám. 87. o.; (8) Pataki József: Anjou-királyaink és a két román vajdaság. Kolozsvár, 1944. 71., 88. o.; (9) Dr. Karácsonyi János: Magyarország egyháztörténete főbb vonásaiban 970-től 1900-ig. Veszprém, 1929. 97–98. o.; (10) Pataki József: Anjou-királyaink és a két román vajdaság. Kolozsvár, 1944. 73., 74. o.; (11) Korai magyar történelmi lexikon. Főszerkesztő Kristó Gyula. Bp., 1994. 258. o.; (12) Nagy Levente: A holló és a gyűrű jegyében. In: Irodalomtörténeti Közlemények. A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetének folyóirata. Főszerkesztő Szörényi László. CXV. évfolyam. 2011. 6. szám. 624., 627–628., 628. o.; **III. Görög császár Budán, Nagy Lajos király udvarában (1366).** (1) Vásáry

István: Nagy Lajos tatár hadjáratai. In: Studia Caroliensia. 2006. 3–4. szám. 27. o.; (2) Baán István: A XIV–XVI. századi magyar történelem bizánci és kora újkori görög nyelvű forrásai. Összegyűjtötte, fordította és bevezetéssel ellátta Baán István. Bp., 2013. 38. o.; (3) Baán István: A XIV–XVI. századi magyar történelem bizánci és kora újkori görög nyelvű forrásai. Összegyűjtötte, fordította és bevezetéssel ellátta Baán István. Bp., 2013. 38. o.; (4) Richard William Southern: A nyugati társadalom és egyház a középkorban Bp., 1987. 101. o.; (5) Korai magyar történelmi lexikon (9–14. század). Bp., 1994. 112. o.; (6) Kumorovitz L. Bernát: A budai várkapolna és a Szent Zsigmond-prépostság történetéhez. Zur Geschichte der königlichen Burgkapelle und des St. Sigismund-Kollegiatstiftes zu Buda. In: Tanulmányok Budapest Múltjából 15. 1963. 119. o.; Magyarország történelmi kronológiája I. A kezdetektől 1526-ig. Szerkesztő Solymosi László. Bp., 1981. 218. o.; (7) Gróf Teleki József: Hunyadi János eredete. Pest, 1851. 30. o.; **IV. Az 1396-os nikápolyi csata egyetemes jelentősége.** (1) Hóvári János: A nikápolyi csata. Fordulópont a balkáni oszmán hódítások történetében. In: Hadtörténelmi közlemények. 111. évfolyam. 1998. 3. szám. 29. o.; (2) Rónai Horváth Jenő alezredes: Magyar hadi krónika. A magyar nemzet ezeréves küzdelmeinek katonai története. I. kötet. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia Hadtudományi Bizottsága. Bp., 1895. 202., 203. o.; (3) Kovács István: Az elfelejtett sorsdöntő győzelem. Szabó Pál: 1440 – Nándorfehérvár első oszmán–török ostroma és előzményei. Szeged, 2015, Areión Könyvek. In: Hitel. 2018. szeptember. 122. o.; (4) Erdélyi Zoltán: Hunyadi János élete és kora. Bp., 1903. 8. o.; (5) Dr. Szádeczky Kardoss Lajos egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja: A Székely Nemzet története és alkotmánya. E kiadás a „*Hargitaváralja*” J. Sz. K. a Franklin-Társulat bizománya Budapest, 1927. alapján készült. 42. o.; (6) Albisi Barthos Indár – Dr. Kurucz György: Történelmi atlasz. Közép- és újkor. Bp., 1928. 21. o.; (7) Rónai Horváth Jenő alezredes: Magyar hadi krónika. A magyar nemzet ezeréves küzdelmeinek katonai története. I. kötet. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia Hadtudományi Bizottsága. Bp., 1895. 221., 222., 224., 225. o.; (8) Erdélyi Zoltán: Hunyadi János élete és kora. Bp., 1903. 11. o.; (9) Ponori Thewrewk József: Három értekezés Hunyadi Székely János Magyarországi Kormányzó, Erdélyi s Havasalföldi Vajda, Tótországi, Temesi s Szörényi Bán, Besztercei örökös Gróf, és Nándor-Fejérvári Kapitány törvényes ágyból lett születésének bebizonyítására. Pozsony, 1825. VII., XIX., XX. o.

IN MEMORIAM AETERNAM
MILLECENTENARIUM
896 – 1996

EMLÉKEZETÜL A HONFOGLALÁSRA,
AMELY LEHETŐVÉ TETTE A MAGYARSÁGNAK
VÉGLEGES HAZÁJA ELFOGLALÁST
ÉS A KERESZTÉNY EURÓPÁHOZ VALÓ CSATLAKOZÁST.

ÁLLITTATTÁK PESTSZENTLŐRINCI POLGÁROK
A MAGYAR HONFOGLALÁS
EZEREGYSZÁZÉVES ÉVFORDULÓJAN.

CUM DEO PRO PATRIA ET LIBERTATE!
PAX OMNIBUS!

ISTENNEL A HAZÁÉRT ES A SZABADSÁGÉRT!
BEKÉT MINDENKINEK!

1996. OKTÓBER 23.